

Bij de foto: In 1926 ontstonden na de afzetting van dr. J.G. Geelkerken (1879-1960) als gereformeerd predikant de Gereformeerde Kerken in Hersteld Verband [lees verder op pag. 3]

nr. 37, december 2012

IN DIT NUMMER:

Doorgaande revolutie

Vrijmaking in brieven

Informatieavonden

...adcetera

*...adcetera is een uitgave van het
Archief- en Documentatiecentrum van de
Gereformeerde Kerken in Nederland.*

colofon

...ADCetera is een
gezamenlijke uitgave
van het Archief- en
Documentatiecentrum
van de Gereformeerde
Kerken in
Nederland en de
Archiefcommissie
van de Nederlands
Gereformeerde Kerken
Broederweg 16,
8261 GT Kampen.
Telefoon 038 447 17 30
Fax 038 447 17 31
E-mail
info@adckampen.nl
Website
www.adckampen.nl
Druk: drukkerij
De Bunschoter,
Bunschoten-
Spakenburg
Ontwerp: Peter Dees,
Zwolle
Foto omslag: Portret
J.G. Geelkerken,
collectie HDC

Ten geleide

Zonder dat er een aanleiding in het heden ligt, is er de afgelopen maanden op het ADC intensief onderzoek gedaan naar de jaren zestig. Een docent aan de Theologische Universiteit Kampen gaf dit najaar onderwijs over de jaren zestig, met name over de Open Brief (1967). Hij is met zijn studenten het archief ingedoken. Een andere onderzoeker werkt op basis van het archief aan een biografie over C. Veenhof, hoogleraar ambtelijke vakken aan de Theologische Universiteit van 1945 tot 1968, en concentreerde zich de laatste maanden op de jaren vijftig en zestig. Weer een andere onderzoeker schrijft een geschiedenis van de Theologische Universiteit en richtte zich de laatste maanden ook op archief uit de jaren zestig.

De reden voor het toenemende onderzoek naar deze periode hangt ongetwijfeld samen met het verglijden van de tijd. Na afloop van bepaalde historische gebeurtenissen volgt altijd een periode van zwijgen, van bezinking en van vergetelheid. Over de jaren zestig in de vrijgemaakte kerken, met al de conflicten en de kerkscheuring, is decennia lang nauwelijks gesproken. Dat is niets bijzonders, het is een vast patroon, of het nu een grote gebeurtenis als de Tweede Wereldoorlog betreft, of

een kleine als de kwestie-Geelkerken. Eerst decennia later begint het historisch onderzoek er naar. Dan komt er een generatie op die de gebeurtenis niet heeft meegemaakt en zich afvraagt wat er eigenlijk aan de hand was en dan ook gaan de archieven open.

Dit laatste punt wijst op het belang van het ADC. Archieven liggen decennia en soms eeuwen onaangeroerd. Tot op een dag die documenten worden onderzocht en een bouwsteen worden in het geschiedverhaal. Het lijkt inefficiënt, dat zorgvuldig ordenen en bewaren van archiefstukken die zelden worden geraadpleegd. Maar het is van levensbelang om de geschiedenis te kennen. Die kennis is niet alleen nodig om recht te doen aan de vorigen, maar ook om te beseffen dat we niet de eersten zijn, maar veeleer de laatsten, gekenmerkt door de geslachten en gebeurtenissen voor ons. We zien dus uit naar de resultaten van het onderzoek op het ADC. In die geest van herinnering en verwachting wenst het ADC u een gezegend kerstfeest en een gelukkig 2013. ¶

De Gereformeerde Kerken in Hersteld Verband (HV) zijn ontstaan in 1926 en hebben de naam een voorloper te zijn geweest van ontwikkelingen op kerkelijk terrein na de Tweede Wereldoorlog. Het werd wel een proeftuin van de oecumene genoemd en de betekenis van de afkorting van de naam van dit kerkgenootschap tot HV werd ook wel uitgelegd als:

Handjevol Verkenners

Beeld Hersteld Verband bijgesteld

Dr. Maarten Aalders publiceerde de afgelopen jaren veel onderzoek naar de (voor)geschiedenis van dit kerkgenootschap in verband met zijn onderzoek voor de biografie van Geelkerken, die volgend jaar verschijnt. Deze artikelen zijn nu aangevuld en gebundeld verschenen in de AD Chartas reeks onder de titel *Een handjevol verkenners? Het Hersteld Verband opnieuw bekeken* (€2,75; €18,20 voor donateurs). Het vraagteken in de titel betreft niet zozeer het handjevol: er zijn nooit meer dan 7000 leden geweest. Maar waren het verkenners? Sommigen wel, maar Aalders meent dat de geschiedenis van dit kerkgenootschap te zonnig is voorgesteld. Hij beschrijft een moeilijke geschiedenis met veel conflicten, financiële zorgen en verdeeldheid over de koers. Daarbij vergeleken steekt de geschiedenis van de eerste vijfentwintig jaar van de vrijgemaakte kerken niet eens zo ongunstig af. In de eerste jaren ontleende het HV zijn identiteit, evenals de vrijgemaakte kerken, aan het kerkelijk conflict waaruit het was ontstaan.

Maar na een paar jaar ging de aandacht meer uit naar contacten met andere kerken en oriëntatie op nieuwe stromingen, van de dialectische theologie van Barth tot de Oxford Groep van Frank Buchman. Vergeleken bij deze ontwikkeling bleven de vrijgemaakte kerken veel dichter bij de traditie waaruit ze stamden. Terwijl de vrijgemaakte sleutelfiguur K. Schilder spoedig overleed en de vrijgemaakten uiteenvielen, bleef Geelkerken als sleutelfiguur binnen het HV de eenheid representeren. Net als in de vrijgemaakte kerken verdwenen ook uit het HV leden naar andere kerkgenootschappen, maar Geelkerken wist het HV in 1946 als eenheid de Hervormde Kerk binnen te loodsen. De conclusie van Aalders is dat het positieve beeld van het HV samenhangt met het negatieve beeld van de Gereformeerde Kerken in het interbellum en de populariteit van een HV-predikant als J.J. Buskes. Maar het was niet zozeer een vernieuwingsbeweging als wel een club eigennuttige gereformeerden die elkaar de tent uitvochten. ¶

Doorgaande revolutie

Naast het verschenen boek van Aalders over het HV komt begin volgend jaar in de AD Chartas reeks het boek *Doorgaande revolutie* uit, geschreven door de godsdienstsocioloog dr. Gerard Dekker. Hij publiceerde in 1992 het bekende boek *Stille revolutie* over de ontwikkelingen in de synodaal-Gereformeerde Kerken tussen 1950 en 1990. Op het congres over vijftig jaar Vrijmaking in 1994 verwachtte hij mede op basis van dit onderzoek dat de vrijgemaakte kerken eenzelfde ontwikkeling zouden doormaken. In dit boek toetst hij die verwachting aan de ontwikkeling van deze kerken sinds 1970. Hoewel er minder sociologisch onderzoek naar de vrijgemaakte kerken is gedaan, dan naar de synodaal-Gereformeerde Kerken, was er voldoende materiaal beschikbaar, met name in de kerkelijke Handboeken, om tot resultaten te komen. Dekkers conclusie is dat inderdaad in de vrijgemaakte kerken een soortgelijke ontwikkeling heeft plaats gevonden, zij het in een andere context en met andere intenties. ¶

Nieuwe website

Het ADC heeft een nieuwe website. De vorige website heeft lang gedraaid, maar voldeed op de duur niet meer. Met de huidige site sluit het ADC aan op de moderne technische eisen van websites en is er veel meer functiona-

liteit mogelijk. Zo kan deze nieuwsbrief voortaan ook digitaal worden aangevraagd en worden ontvangen via de mail. Verder is het mogelijk om digitaal boeken te bestellen bij het ADC. U ontvangt per mail een factuur. Wanneer die betaald is, ontvangt u het boek bij u thuis. Uiteraard wordt ook aan de ontsluiting van de archieven via het web aandacht besteed. Er zullen steeds meer inventarissen beschikbaar komen via de website. Daarnaast wordt er ook gewerkt aan een beeldbank. Alle reden om eens een kijkje te nemen op onze site: www.adckampen.nl ¶

Vrijmaking in brieven

Hoe hebben gereformeerden in het land 1944 beleefd, het jaar van de Vrijmaking? We weten hoe het kerkelijk conflict zich op bestuurlijk niveau afspeelde, maar hoe beleefde men een en ander in de gemeente en thuis? Uit 1944 zijn in de archieven van de hoofdrolspelers in het conflict duizenden brieven van particulieren bewaard gebleven. Het ADC laat de komende jaren onderzoek doen naar de beleving van de kerkelijke spanningen in oorlogstijd op het grondvlak. Waar schreven deze gereformeerden over: over honger, razzia's, concentratiekampen en ander oorlogsleed, of juist over het kerkelijk conflict, of over heel andere zaken? Het onderzoek wordt uitgevoerd door dr. George Harinck en dr. Ab van Langevelde. Het is de bedoeling over het onderzoek een boek te publiceren over beleving van

de kerkstrijd 'van onderaf'. Het ADC is dankbaar voor de financiële ondersteuning van dit onderzoek door het Jagtspoelfonds en de Prof. Dr. K. Schil-der Stichting. ¶

Colleges nieuwe kerkgeschiedenis op ADC

Dit jaar functioneerde het ADC als gastheer voor de studenten nieuwe kerkgeschiedenis van prof. E.A. de Boer, docent aan de Theologische Uni-versiteit Kampen. Onder zijn leiding werden archieven bestudeerd betref-fende de scheuring in de jaren zestig. De Boer gaf colleges op de studiezaal en daarna moesten de studenten zelf aan de slag met onderwerpen uit deze roerige periode. Een mooi voorbeeld van samenwerking tussen Universi-teit en archiefinstelling waardoor de interesse voor historisch onderzoek aan de hand van bronnenmateriaal bij studenten kan worden aangewak-kerd. Kennismaking met de primaire bronnen zoals brieven en andere geschriften, door de hoofdrolspelers zelf geschreven en ontvangen is altijd een bijzondere ervaring. Het is een van de meest directe manieren om in con-tact te komen met het verleden. Het ADC is voor theologische studenten in Kampen een ideale mogelijkheid deze ervaring op te doen. We hopen dat de samenwerking nog vele jaren mag duren en zal resulteren in mooie

onderzoeken waardoor de geschiede-nis van onze kerken verder ontsloten wordt. ¶

Scribaat-zaken (I)

In een korte serie wordt aandacht gegeven aan enkele specifieke zaken die voor de NGK-scriba en/of archief-beheerder van belang zijn. In deze bijdrage gaat het over de vertrouwelijk-heid van verslagen. De tweede bijdrage zal gaan over aandachtspunten bij het notuleren van vergaderingen. In de derde bijdrage zal aandacht worden gegeven aan het auteursrecht en copy-right waarmee ook kerken te maken hebben.

Hoe om te gaan met vertrouwelijke documenten?

Documenten met een vertrouwelijk karakter zijn te onderscheiden in twee soorten: fysiek en digitaal. De kerken-raad bepaalt of een vergadering (of een deel ervan) een vertrouwelijk karakter heeft. Dit geldt ook voor bepaalde documenten met betrekking tot perso-nen. Het zal ook de kerkenraad dienen te zijn die deze kwalificatie kan ophef-fen. Een scriba en/of archiefbeheerder kan, ingeval van overbrenging, uiter-aard een voorstel doen tot het ophef-fen van de vertrouwelijkheid.

Enkele praktische wenken voor de omgang met fysieke vertrouwelijke documenten:

Verslagen van vertrouwelijke verga-deringen moeten in gekopieerde of

geprinte vorm op gekleurd papier beschikbaar worden gesteld. Na vaststelling door de kerkenraad van de notulen moeten de exemplaren van de deelnemers aan de vergadering worden ingenomen en vernietigd. Nota bene hiervan moet in de reguliere verslagen melding gemaakt worden. Het enige exemplaar dat wordt bewaard is het vastgestelde en getekende exemplaar van de scriba. De notulen over vertrouwelijke zaken kunnen in de jaarmap van de kerkenraadsverslagen, door middel van de herkenbare kleur afzonderlijk achter een tap worden bewaard. Hierdoor zijn ze herkenbaar, zowel tijdens het beheer als voor het gereedmaken ten behoeve van de overbrenging op een later tijdstip.

Voor andere kerkelijke vergaderingen - bijvoorbeeld een regionale vergadering - kunnen verslagen van vergaderingen 'in comité' op dezelfde manier worden behandeld.

Enkele praktische wenken voor de omgang met *digitale vertrouwelijke documenten*

Digitale documenten met vertrouwelijke informatie mogen NIET per mail aan tal van adressen worden gezonden. Hierdoor loopt men het risico dat deze elders op een pc terecht komen en daar worden opgeslagen. De vertrouwelijkheid kan daardoor op geen enkele wijze worden gewaarborgd. Men moet zorg dragen voor een printversie van het betreffende document (op gekleurd papier) en die ter vergadering uitreiken (zie verder de werkwijze hiervoor).

Men moet zorgen dat van de pc,

waarop de vertrouwelijke documenten zijn gemaakt op het tijdstip dat deze wordt vervangen, aan een rommelmarkt wordt afgestaan of bij het grof vuil wordt gezet, alle bestanden zijn verwijderd. Zo mogelijk moet er een programma worden geïnstalleerd dat er voor zorgt dat oude bestanden niet meer te voorschijn kunnen komen. Sowieso zal een dergelijke pc moeten worden voorzien van een firewall, goede virusscanner en verantwoorde externe opslag.

Waarom al die extra's om de vertrouwelijkheid te kunnen waarborgen?

'Laten we geen vertrouwelijke verslagen (meer) maken of als deze er zijn 'gewoon' vernietigen.'

Elk zichzelf respecterende organisatie dient verslag te maken van wat er is besloten. Dit geldt ook voor kerken. Wordt dat niet gedaan, dan verwaarloost men zijn eigen belang en schaadt in voorkomende situatie een eventueel belang van een ander.

Het is de vraag of vernietiging van de verslagen - juridisch gezien - geoorloofd is. Ook bij vertrouwelijke documenten komen aspecten van het handelen van o.a. een kerkenraad aan de orde. In de rechtsbetrekking tot gemeenteleden kan met deze documenten sprake zijn van aantoonbare belangenbehartiging en van correct gevolgde procedures onder meer binnen de kaders van de burgerlijke wetgeving.

Op - de zeer lange - termijn geldt ook het aspect van de waarde van een archief voor historisch onderzoek.

Nieuwe aanwinsten

*Archief Nederlands
Gereformeerde Kerk
Amersfoort-Noord
Archief Nederlands
Dagblad (aanvulling
1993-2005)*

*Archief C. van Kalkeren
Archivalia Gereformeerde
Kerk Den Ham
Archivalia bibliotheek
Theologische Universiteit
Kampen*

Advies:

In 'Archiefnieuws' heeft de Archiefcommissie NGK hierover op een eerder moment de scriba's geattendeerd. Vanwege specifieke aspecten is hier nogmaals het dringend advies aan de scriba's om aan fysieke documenten met een vertrouwelijk karakter afdoende aandacht te schenken en digitale documenten met een vertrouwelijk karakter NIET per e-mail te verzenden aan de ingedachte geadresseerden. ¶

Informatie-avonden 2012 en verder

Dit jaar zijn er op verschillende plaatsen in het land informatieavonden voor kerkelijk archiefbeheer gehouden. Deze avonden werden georganiseerd door de gezamenlijke deputaten/commissies voor kerkelijke archieven van de Christelijke Gereformeerde Kerken, Nederlands Gereformeerde Kerken en Gereformeerde Kerken. Inmiddels zijn alle avonden gehouden en is het tijd voor een korte evaluatie. In totaal stonden er zeven avonden gepland. Daarvan zijn er vijf gehouden. Twee avonden gingen niet door vanwege te weinig belangstelling. De overige avonden werden voldoende tot goed bezocht. Op elke avond heerste er een goede sfeer en leverde vooral de bespreking na de pauze boeiende zaken op. Enkele regelmatig terugkerende vragen waren: wat moeten we

bewaren en wat mag weg? Waarom zou je eigenlijk archiveren? Hoe ga je om met vertrouwelijke informatie? Hoe ga je om met digitale documenten? Zijn er programma's of systemen voor archiefbeheer beschikbaar? Waar vind ik informatie over archiefbeheer? Op deze en andere vragen werd geprobeerd een antwoord te geven.

Een opmerking is bij de organisatie blijven hangen: dit was een inspirerende avond, maar hoe gaat het nu verder? De functie van de avonden was in de eerste plaats om kerken bewust te maken van hun archief en van de taak die ze op dit gebied hebben. De huidige ontwikkelingen op het gebied van digitale informatie maakt die bewustwording extra noodzakelijk. Op de avonden is hierover ook het nodige gezegd al is dit slechts een eerste aanzet. Als zodanig kan men zeggen dat de doelstelling van deze avonden zeker is gehaald.

Een vervolg is echter gewenst. Dit zal in de eerste plaats digitaal gerealiseerd worden via de site van de infoavonden: <https://sites.google.com/site/archivaris-senconventtop/>. Het is de bedoeling dat de genoemde vragen hier worden behandeld en dat daarnaast nog meer achtergrondinformatie, een forum etc. wordt geboden. Een andere mogelijkheid is het aanbieden van cursussen over onderwerpen die betrekking hebben op archiefbeheer. Over de haalbaarheid hiervan moeten we als organisatie nog verder nadenken. In alle gevallen is het mogelijk om met vragen of problemen over archiefbeheer contact op te nemen met het ADC via de mail of de telefoon. ¶

Vakantiedata

In verband met de kerstvakantie is het ADC gesloten van maandag 24 december tot en met vrijdag 4 januari 2013. Vanaf maandag 7 januari is het ADC weer geopend.

de Bunschoter bv

drukkerij

recht door zee

 033 - 299 79 99
www.bunschoter.nl